

Ιστορίες εκτοπισμού

Οι **Ιστορίες Εκτοπισμού** αποτελούν μια **σειρά συνεντεύξεων** με άτομα που συνάντησα κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της παρούσας εργασίας. Είτε πρόκειται για φίλους είτε για ανθρώπους της καθημερινότητας που γνώρισα τυχαία, όλοι έχουν κοινό: την εμπειρία μετακίνησης, είτε από επιλογή είτε από ανάγκη, και μια δική τους ερμηνεία για το τι σημαίνει 'καταφύγιο'.

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν είτε μέσα από άτυπες συζητήσεις είτε μέσα από στοχευμένες ερωτήσεις.

Sander & Christina

Ο Sander και η Christina είναι ένα ζευγάρι ψηφιακών νομάδων, τους οποίους γνώρισα στο Nomads Hive στα Χανιά το Νοέμβριο του 2024. Τους προσέγγισα ξεχωριστά για τη συνέντευξη, ώστε να αφηγηθεί ο καθένας τη δική του εμπειρία. Εξάλλου, όπως μου εξήγησαν, γνωρίστηκαν ακριβώς μέσα από αυτόν τον τρόπο ζωής. Οι συνεντεύξεις έγιναν στα αγγλικά και παρακάτω παρατείνονται σε ελληνική μετάφραση

Sander

Ο Sonder είναι 36 ετών, από την Ολλανδία. Είναι ιδιοκτήτης εταιρείας που κάνει 'mystery visits' σε ξενοδοχεία και καταστήματα, αξιολογώντας την εξυπηρέτηση πελατών και παρέχοντας αναλυτικά δεδομένα μέσω dashboard στις επιχειρήσεις. Ζει μια νομαδική ζωή, μετακινείται συνεχώς σε διάφορες χώρες για να εργάζεται εξ αποστάσεως.

/Πώς ξεκίνησε αυτή η δουλειά;

Αρχικά εργαζόμουν σε μια εταιρεία που παρείχε εκπαideύσεις σε προσωπικό ξενοδοχείων. Μετά από 8 χρόνια εκεί, ήρθε η πανδημία COVID-19 και όλοι μας απολυθήκαμε. Εκείνη τη στιγμή ένας επενδυτής μου πρότεινε να αγοράσουμε μαζί την εταιρεία. Έτσι επένδυσα και έγινα συνιδιοκτήτης. Στο νέο μου συμβόλαιο φρόντισα να συμπεριλάβω έναν όρο: να μπορώ να δουλεύω και να ζω από όπου θέλω. Έχασα τη δουλειά μου, αλλά απέκτησα την ευκαιρία να γίνω συνιδιοκτήτης και να έχω τους δικούς μου κανόνες.

/Τι σε ώθησε στη νομαδική ζωή;

Πριν από την πανδημία, ήθελα ήδη να ζήσω εκτός Ολλανδίας. Δούλεψα για 3 χρόνια στη Γερμανία σε μια εταιρεία και μετά ζήτησα να μετακινηθώ στην Ισπανία. Μετά από αρκετή πίεση στην εργασία μου, με άφησαν να πάω για τρεις μήνες. Έπειτα ήθελα να συνεχίσω, αλλά ξέσπασε ο COVID και χάσαμε όλοι τις δουλειές μας. Ήμουν στη Βαλένθια όταν έχασα τη δουλειά μου. Γνώρισα και την κοπέλα μου εκεί. Ήταν μεγάλη ανατροπή, αλλά τελικά μου άνοιξε τον δρόμο για κάτι καλύτερο.

/Σε ποιες χώρες έχεις ζήσει;

Έχω ζήσει στην Ολλανδία, τη Γερμανία (3 χρόνια), την Ισπανία (3 χρόνια), την Πορτογαλία (2,5 χρόνια στη Λισαβόνα), και πρόσφατα για 2 μήνες στα Χανιά. Επίσης, περάσαμε 5 μήνες στην Ασία, Σρι Λάνκα, Βιετνάμ, Ταϊλάνδη, δουλεύοντας ως ψηφιακοί νομάδες.

/Είναι σημαντικό για σένα να έχεις γνωστούς σε μέρη που ταξιδεύεις;

Ναι, παίζει μεγάλο ρόλο. Για παράδειγμα, στα Χανιά μένω γιατί ο φίλος μου ο Gary ζει εδώ. Στην Ταϊλάνδη θα πάω ξανά επειδή ένας Ιρλανδός φίλος μου παντρεύτηκε εκεί. Το να έχεις δικούς σου ανθρώπους σε νέες πόλεις βοηθά πολύ στην προσαρμογή.

/Και τώρα ταξιδεύεις μαζί και με τη Christina;

Ναι, η κοπέλα μου, η Christina, ήταν υπεύθυνη σε ένα co-working space στη Βαλένθια, εκεί γνωριστήκαμε. Πήγαμε μαζί στην Πορτογαλία όταν βρήκε δουλειά στη Λισαβόνα, και τώρα ταξιδεύουμε μαζί, όπου είναι εφικτό.

/Επηρεάζει αυτόν τον τρόπο ζωής η σχέση σου με φίλους και οικογένεια;

Ναι, αλλά η οικογένειά μου έχει συνηθίσει πλέον. Ζω εκτός Ολλανδίας τα τελευταία 11-12 χρόνια. Βλέπω τους γονείς μου λίγες φορές τον χρόνο, αλλά κρατάμε επαφή μέσω βιντεοκλήσεων. Αυτό έκανε τη σχέση μας πιο υγιή. Ο αδερφός μου, αντίθετα, ζει ακόμα στο ίδιο χωριό με τους γονείς μας – ακολουθεί μια διαφορετική διαδρομή. Όταν είσαι μακριά, η αγάπη παραμένει δυνατή. Αν είσαι για πολύ καιρό κοντά, εύκολα μπορεί να μαλώσεις.

/Τι σημαίνει για σένα 'σπίτι';

Το 'σπίτι' για μένα είναι ακόμα το πατρικό μου. Είναι εκεί όπου μεγάλωσα, και όπου κουβαλάω αναμνήσεις και νοσταλγία. Ακόμα και όταν περπατώ στους δρόμους της γειτονιάς, ξυπνούν συναισθήματα παιδικής ηλικίας. Γι' αυτό μου αρέσει να επιστρέφω εκεί, έστω και για λίγο.

Christina

Η Christina είναι 27 ετών και κατάγεται από ένα χωριό κοντά στη Βαλένθια της Ισπανίας. Σπούδασε Διοίκηση Επιχειρήσεων και πραγματοποίησε μεταπτυχιακές σπουδές στο ψηφιακό μάρκετινγκ και το e-commerce. Η πρώτη της επαγγελματική εμπειρία ήταν σε ένα co-working space στη Βαλένθια, στον οποίο αρχικά έκανε πρακτική και στη συνέχεια εργάστηκε για δύο χρόνια ως διαχειρίστρια του χώρου όπου εκεί γνώρισε και τον Sander.

/Πού εργάστηκες πρώτη φορά;

Η πρώτη μου δουλειά ήταν σε co-working space στη Βαλένθια, όπου έκανα την πρακτική μου. Ήταν ένας χώρος, στον οποίο εργάζονταν άτομα από διαφορετικούς τομείς. Αφού τελείωσε η πρακτική, με προσέλαβαν και έμεινα εκεί δυόμισι χρόνια ως διαχειρίστρια χώρου.

/Τι ακριβώς έκανες εκεί;

Ήμουν υπεύθυνη για την οργάνωση του χώρου και τη διαχείριση της κοινότητας. Έδειχνα τον χώρο σε νέους χρήστες, τους καλωσόριζα στην κοινότητα, φρόντιζα για τη συντήρηση και την επικοινωνία. Επίσης, συμμετείχα στο μάρκετινγκ της εταιρείας. Ήταν σαν μια μικρή κοινότητα. Παρόλο που ο καθένας έκανε τη δουλειά του, ήμασταν όλοι σαν συνεργάτες.

/Πώς λειτουργούσε ο χώρος;

Οι χρήστες πλήρωναν με μηνιαία ή εβδομαδιαία συνδρομή, σαν να πήγαιναν γυμναστήριο. Υπήρχαν 'flex' συνδρομές με πρόσβαση από 9:00 έως 18:00, και 'fix' με 24ωρη πρόσβαση, ιδανική για όσους εργάζονταν με διαφορετικές ζώνες ώρας. Υπήρχαν άτομα που δούλευαν για εταιρείες στην Αμερική ή την Ασία και έρχονταν αργά το βράδυ ή νωρίς το πρωί.

/Πώς ήταν η καθημερινότητά σου εκεί;

Ήταν υπέροχα. Παίρναμε μαζί καφέ, οργανώναμε κοινές δραστηριότητες, όπως γιόγκα, μαθήματα σέρφινγκ, πεζοπορίες. Όλα αυτά βοηθούσαν στο να δημιουργηθεί ένα αίσθημα κοινότητας, ειδικά για άτομα που ζούσαν μακριά από τη χώρα τους. Για πολλούς ήταν σαν μια οικογένεια μακριά από την πατρίδα τους. Ένας ασφαλής χώρος να κοινωνικοποιηθούν.

/Πώς ξεκίνησε για σένα η ζωή ως digital nomad;

Όλα ξεκίνησαν από αυτόν τον χώρο. Όταν δούλευα εκεί, άρχισα να γνωρίζω ανθρώπους από όλο τον κόσμο που είχαν έρθει στη Βαλένθια για λίγο και εργάζονταν απομακρυσμένα. Μέχρι τότε δεν ήξερα καν την έννοια του digital nomad. Δεν είχα ιδέα ότι μπορεί κανείς να δουλεύει από οποιοδήποτε μέρος του κόσμου, χωρίς να είναι ελεύθερος επαγγελματίας.

/Είχες πάντα αυτή την επιθυμία;

Ναι, ήθελα πολύ να ταξιδέψω, να μάθω αγγλικά, να ζήσω σε άλλη χώρα. Δεν ήθελα να φύγω με άδεια χέρια, ξεδεύοντας τις οικονομίες μου. Ήθελα να δουλεύω. Έτσι, ξεκίνησα να ψάχνω για remote δουλειές. Ήρθε ο COVID, και ξαφνικά η τηλεργασία έγινε πιο διαδεδομένη.

/ Ήταν εύκολο να βρεις μια remote δουλειά στην Ισπανία εκείνη την περίοδο;

Όχι, στην Ισπανία δεν ήταν τόσο διαδεδομένο. Η κουλτούρα της τηλεργασίας άργησε να αναπτυχθεί. Παρ' όλα αυτά, η εμπειρία στο co-working με βοήθησε να καταλάβω τι δυνατότητες υπάρχουν και να στοχεύσω σε κάτι που ήθελα πραγματικά.

/Θα ήθελες να γυρίσεις στην Ισπανία κάποια στιγμή πιο μόνιμα;

Ναι, θα ήθελα. Εκεί είναι το σπίτι μου, η οικογένειά μου, και το έχουμε συζητήσει με τον Sander πως κάποια στιγμή θα θέλαμε να έχουμε ένα σταθερό σπίτι. Πολλές φορές πηγαίνουμε σε μαγαζιά και κοιτάμε πράγματα, κουζινικά, έπιπλα, και σκεφτόμαστε πως δεν έχουμε μια κατοικία να τα βάλουμε. Οπότε θα θέλαμε πολύ να αποκτήσουμε αυτή τη σταθερότητα κάποια στιγμή, ειδικά όταν θα κάνουμε οικογένεια.

Άλγια

Η Άλγια είναι 30 χρονών και τα τελευταία χρόνια ζει στην Ολλανδία με την κοπέλα της. Γνωριζόμαστε από τα φοιτητικά μας χρόνια στο Πολυτεχνείο Κρήτης, όταν σπούδαζε στο ΗΜΜΥ. Τη συνάντησα στο Άμστερνταμ, όπου μένει τον τελευταίο χρόνο και εργάζεται για μια γερμανική εταιρεία που διατηρεί γραφεία και στην Ολλανδία. Δουλεύει κυρίως εξ αποστάσεως, αλλά κάθε τρεις μήνες ταξιδεύει στη Γερμανία για να εργαστεί από κοντά. Αυτά είναι κάποια αποσπάσματα από τη συζήτηση που είχα μαζί με την Άλγια, καθώς δεν πρόκειται για συνέντευξη, αλλά για μια προσωπική συνομιλία όπου μοιράστηκε τις εμπειρίες και τις σκέψεις της σχετικά με τη ζωή της στην Ολλανδία.

Ένα από τα πρώτα ζητήματα που αντιμετώπισε όταν μετακόμισε ήταν το στεγαστικό.

‘Αν ξέρεις ότι θα μείνεις για τα επόμενα πέντε χρόνια, συμφέρει καλύτερα να αγοράσεις σπίτι’

‘Στην Ελλάδα με τους μισθους που βγάζεις είναι πολύ δύσκολο να αγοράσεις σπίτι’

Εκτός των επαγγελματικών λόγων, ένας από τους κύριους λόγους που μετακόμισε στην Ολλανδία είναι το κομμάτι του queer, καθώς στην Ελλάδα δεν είναι ακόμη τόσο αποδεκτό. Η ίδια αναφέρει:

‘Εδώ στις δουλειές μου, όταν έκανα συνεντεύξεις για να έρθω, μιλούσα ανοιχτά για τη σεξουαλικότητά μου. Δηλαδή, με ρωτούσαν γιατί φεύγεις από την Ελλάδα; και έλεγα ένας από τους λόγους ήταν κι αυτός. Στην Ελλάδα μπορείς να επιβιώσεις, αλλά δε μπορείς πραγματικά να ζεις. Όταν έφυγα, δεν ήταν καν ψηφισμένο το ότι μπορείς να παντρεύεσαι. Και πλέον μπορείς να παντρεύεσαι, αλλά δε ξέρεις πόσο θα κρατήσει και αν θα το αλλάξουν. Ή π.χ. να υιοθετήσεις παιδιά. Που δε ξέρω αν θέλω, αλλά θέλω να μπορώ. Να έχω το δικαίωμα’

Για το αν της έλειπε η Ελλάδα είπε πως:

‘Όταν έμενα Αθήνα και πήγαινα ταξίδια, ήθελα να γυρίσω γιατί ήταν το σπίτι μου, αλλά δεν ήθελα και να γυρίσω γιατί δε μου άρεσε το σπίτι σαν σπίτι, το μέρος σαν μέρος στο κέντρο της Αθήνας. Ενώ εδώ, δεν έχω νιώσει ποτέ το ότι δε θέλω να γυρίσω’

‘Μου λείπει φυσικά στην Ελλάδα το να βγω να πιώ τα ουζάκια μου, να ακούσω παραδοσιακή μουσική, αλλά τέλος. Αυτά. Δε μου λείπει τίποτα άλλο’

Ένα άλλο ζήτημα ήταν το βιωτικό και εργασιακό επίπεδο. Ζουν 20 λεπτά μακριά από το Άμστερνταμ, μέσα στο πράσινο. Δεν δουλεύουν για να μπορέσουν να επιβιώσουν οριακά, και μπορούν να ζουν άνετα. Όπως αναφέρει:

‘Είναι πολύ ωραίο συναίσθημα το να μην αγωνιάς αν θα σου μείνουν λεφτά στο τέλος του μήνα’

‘Στην αρχή πηγαίναμε σούπερ μάρκετ και κοιτούσαμε τις τιμές και π.χ. τα vegan bitterballen δε τα παίρναμε από τη μάρκα που είναι πιο ακριβή, τα παίρναμε από την άλλη γιατί σιγά σιγά συνειδητοποιήσαμε ότι δεν υπάρχει θέμα’

Korean Maria

Η Μαρία είναι content creator και δραστηριοποιείται στην πλατφόρμα του TikTok, μέσα από την οποία και ήρθα σε επαφή μαζί της. Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε διαδικτυακά μέσω Google Forms. Σε ένα από τα βίντεό της, αναφέρει πως, παρά το γεγονός ότι ζει σε μια πόλη με πάνω από δέκα εκατομμύρια κατοίκους, συχνά βιώνει έντονα το αίσθημα της μοναξιάς και νιώθει ότι αντιμετωπίζεται ως ξένη, ακόμη και στον τόπο που θεωρητικά συνδέεται με την καταγωγή της. Το συγκεκριμένο βίντεο στάθηκε η αφορμή για να της στείλω μήνυμα.

Είναι 31 ετών, μισή Κορεάτισσα και μισή Ελληνίδα. Μεγάλωσε στην Ελλάδα, αλλά τον τελευταίο καιρό ζει στη Νότια Κορέα για να γνωρίσει καλύτερα την κορεάτικη της καταγωγή, να μάθει τη γλώσσα, να συνδεθεί με τις ρίζες της και ταυτόχρονα να εξερευνήσει επαγγελματικές προοπτικές.

Ποια ήταν τα πρώτα συναισθήματα που ένιωσες όταν έφτασες στη Ν. Κορέα; Ένωσες ότι είναι «σαν το σπίτι σου» ή πιο ξένη;

Στην αρχή το ένιωθα περισσότερο σπίτι μου, καθώς δεν είχα ξαναζήσει εδώ και δεν ήξερα. Όσο όμως περνάει ο καιρός και βλέπω τις πολιτισμικές διαφορές, αισθάνομαι περισσότερο ξένη.

Υπάρχουν διάφορες στο τρόπο που «κατοικείς» στην Ελλάδα και στην Κορέα; (πχ τρόπος ζωής, ρυθμός, σχέσεις με τους ανθρώπους, αστικό περιβάλλον-πόλη)

Ναι, σίγουρα. Οι ρυθμοί ζωής είναι πολύ πιο γρήγοροι και έντονοι, υπάρχει πολύς περισσότερος κόσμος και προσωπικά νιώθω ότι είναι αρκετά πιο δύσκολο να κάνεις πραγματικές φιλίες και να γνωρίσεις/συνδεθείς με άλλους ανθρώπους. Οπότε εχω γίνει κι εγώ πιο κλειστή και «ανεξάρτητη».

Πού νιώθεις περισσότερο σπίτι σου και γιατί;

Την Ελλάδα, επειδή μεγάλωσα εκεί, οπότε η πλειονότητα των πολιτισμικών μου ερεθισμάτων είναι ελληνική.

Τι σημαίνει για εσένα σπίτι; Τι χαρακτηριστικά έχει; (Είναι οι άνθρωποι, ο τόπος, οι συνήθειες)

Νομίζω πως σπίτι είναι όπου η καρδιά σου αισθάνεται άνετα (όπου είναι οι φίλοι σου, όπου νιώθεις ότι ταιριάζεις και μπορείς να είσαι ο εαυτός σου).

Πλατφόρμες όπως το Tik Tok και το Instagram λειτουργούν ως ένα είδος καταφυγίου; Νιώθεις ότι μέσα από αυτές μπορείς να μοιραστείς κομμάτια του εαυτού σου που δε χωράνε στο φυσικό χώρο γύρω σου; Θεωρώ πως όντως αποτελούν καταφύγιο για να μιλήσω για πράγματα που με απασχολούν και για να μοιραστώ τις εμπειρίες μου με άλλους Έλληνες που ενδεχομένως περνούν (ή και όχι) τα ίδια.

Πιστεύεις ότι ο ψηφιακός χώρος σου προσφέρει μια μορφή «ανήκειν»; Χμμμ, το αισθανόμουν παλιότερα αυτό, αλλά τώρα διαχωρίζω πολύ ρεαλιστικά το online από το offline, οπότε το αίσθημα του ανήκειν προκύπτει κυρίως στην πραγματική ζωή, όχι τόσο διαδικτυακά.

Πού νιώθεις περισσότερο σπίτι σου και γιατί;

Την Ελλάδα, επειδή μεγάλωσα εκεί, οπότε η πλειονότητα των πολιτισμικών μου ερεθισμάτων είναι ελληνική.

Αν μπορούσες να σχεδιάσεις ένα δικό σου χώρο-«καταφύγιο», πώς θα έμοιαζε;

Που θα βρισκόταν, τι θα είχε μέσα;

(από ανθρώπους, φαγητά-μυρωδιές, ήχοι, μπορεί ακόμη να είναι και ψηφιακό)

Τέλεια ερώτηση! Θα ήθελα ένα σπιτάκι στις Κυκλάδες, χτισμένο σε λόφο/βουνο με μπαλκόνι που βλέπει στη θάλασσα (και επίσης να είναι και σχετικά κοντά στην παραλία). Θα είχε μέσα μεγάλη βιβλιοθήκη, προβολέα για ταινίες, video games, τεράστιο καναπέ για να αράζω (με τους φίλους μου). Από φαγητό δεν ξέρω, θα ήθελα όμως να έχει μεγάλη κουζίνα για να μαγειρεύω ο,τι μου κατέβει εκείνη την ώρα και από πίσω να παίζει Δεληβοριας. Τις υπόλοιπες ώρες θα παίζει indie rock και ελληνική ραπ.

Μιρέιγ

Τη Μιρέιγ τη γνώρισα μέσω της Παλαιστινιακής Κοινότητας στην Ελλάδα. Είναι μισή Ελληνίδα και μισή Παλαιστίνια και, όταν συναντηθήκαμε, μου διηγήθηκε την ιστορία του παππού και της γιαγιάς της, που ανήκουν στην πρώτη γενιά προσφύγων όταν έγινε το πρώτο Νακμπα το '48. Αλλά και του πατέρα της, που μεγάλωσε στον καταυλισμό και αργότερα ήρθε στην Ελλάδα, ως δεύτερη γενιά.

Εκτός από την προσωπική της ιστορία, η Μιρέιγ μου μίλησε και για την έρευνα που κάνει στο πλαίσιο του διδακτορικού της. Ασχολείται με το πώς τα αντικείμενα συνδέονται με την ψυχολογία, και συγκεκριμένα στην περίπτωση της Παλαιστινιακής προσφυγικής εμπειρίας. Μοιράστηκε μαζί μου ορισμένα από τα ευρήματά της. Πράγματα που κουβαλούν οι άνθρωποι όταν φεύγουν, μνήμες που κρύβονται μέσα σε καθημερινά υλικά, αντικείμενα που παίρνουν συμβολικό βάρος..

Θα μιλήσω για την ιστορία του παππού μου και της γιαγιάς μου, που εκδιώχθηκαν από τα σπίτια τους με το πρώτο Νάκμπα το '48. Ο παππούς μου τότε ήταν 12 χρονών, και ακόμη και τώρα θυμάται καθαρά τι συνέβη και μπορεί να τα διηγηθεί με λεπτομέρεια.

Όταν έφυγαν, πίστευαν ότι θα ξαναγυρίσουν πίσω. Οπότε φεύγοντας δεν πήραν τίποτα, εκτός από το κλειδί του σπιτιού. Πίστευαν ότι σε 10 μέρες, το πολύ σε 2 εβδομάδες, θα γύριζαν πίσω- δεν πίστευαν ότι ήταν ένας μόνιμος εκτοπισμός. Οπότε ο παππούς μου, με τη λογική του παιδιού, μετάνιωσε που δεν πήρε κάποιο από τα παιχνίδια του.

Είναι σημαντικό να αναφέρω ότι έφυγαν βράδυ. Η θεία του, λοιπόν, όταν έφυγαν, είχε ένα μωράκι νεογέννητο. Τότε τα φάσκωναν, και πάνω στον πανικό της, αντί να πάρει το μωρό, πήρε ένα μαξιλάρι. Μετά από κάποια χιλιόμετρα, παρατηρώντας ότι το μωρό δεν έχει κλάψει, είδε ότι είχε πάρει τελικά το μαξιλάρι και γύρισε πίσω. Εκείνη την ώρα δεν ήξεραν καν πόσα χιλιόμετρα είχαν διανύσει.

[/Δεν ήξεραν δηλαδή προς τα πού να φύγουν; Είχαν κάποιο μέρος στο νο τους;](#)

Το χωριό από το οποίο κατάγομαι είναι σχετικά ψηλά, οπότε είχαν στο νο τους να πάνε προς τον Λίβανο. Όταν πέρασαν τα σύνορα, υπήρχε άτυπα κάποιος οργανισμός που τους κατέγραφε: ηλικία, φύλο κ.λπ., και ανάλογα τους έδιναν τροφή, σκηνή κ.ά.

Δηλαδή στην αρχή, η 'κατοικία' τους δεν ήταν κάτι δομημένο. Ήταν σκηνές ή αυτοσχέδια καταλύματα. Όταν κατάλαβαν ότι αυτή η κατάσταση γινόταν πιο μόνιμη, άρχισαν να κατασκευάζουν, σε έναν περιορισμένο χώρο που τους είχαν για να είναι και ελεγχόμενος (σαν στρατόπεδο), πιο 'μόνιμες' για αυτούς κατασκευές. Όταν το περιγράφουν στο μυαλό τους, το έχουν σαν μόνιμο, αλλά στην πραγματικότητα ήταν από λαμαρίνες, λάσπη, τούβλα, ό,τι υλικά έβρισκαν εκεί.

Καθώς έφυγαν, δεν είχαν χρήματα για να αγοράσουν δομικά υλικά, οπότε έγινε κάπως συλλογικό. Ξεκίνησαν να χτίζουν σπίτια όλοι μαζί. Σήμερα χτίζω το δικό μου, αύριο το δικό σου. Και έτσι δημιουργήσαν κάτι σαν μια γειτονιά, αν μπορούμε να το πούμε γειτονιά.

[/Ήταν μέσα στην πόλη ή την έχτισαν κάπου που βρήκαν χώρο;](#)

Τους είχαν περιορισμένους σε ένα συγκεκριμένο σημείο. Αργότερα πήρε κάποια ονομασία όταν μπήκε και η UNRWA και τους κατέγραψε. Είναι ο καταυλισμός Nahr el-Bared, δηλαδή 'Κρύο Ποτάμι', γιατί περνούσε από εκεί ένα ποτάμι, και εκεί έκαναν τη ζωή τους. Εκεί γνώρισε ο παππούς μου τη γιαγιά μου, εκεί παντρεύτηκαν, εκεί έκαναν παιδιά.

Αλλά το κοινό που είχαν και οι δύο οικογένειες ήταν ότι είχαν κρατήσει το κλειδί από το σπίτι τους. Συνήθως το κλειδί πάει στο πρώτο αγόρι, αλλά βρέθηκε στα χέρια του παππού μου. Και όταν φύγει, θα πάει στον θείο μου, τον μεγαλύτερο γιο. Πάει από γενιά σε γενιά, αλλά είναι κάτι τελείως συμβολικό. Άσχετα που ο παππούς μου ακόμη θεωρεί ότι όταν γυρίσουμε και απελευθερωθεί η Παλαιστίνη, το σπίτι θα είναι ακόμη εκεί. Αλλά είναι πολύ σημαντικό για εκείνους να πιστεύουν ότι θα επιστρέψουν και ότι πρέπει να επιστρέψουν στο σπίτι τους, στον τόπο τους.

Ο μπαμπάς μου γεννήθηκε εκεί, στον καταυλισμό, αφού πλέον είχαν και κάποια περίπου δομημένα κατοικία, στην οποία όμως, στην κοινωνία εκεί, ήσουν περιορισμένος. Είχες μια ταυτότητα και έπρεπε να πάρεις άδεια για να βγεις από τον καταυλισμό. Ευτυχώς, ο παππούς μου βρήκε δουλειά στη Βηρυτό ως θυρωρός, κι έτσι ο μπαμπάς μου κατάφερε να σπουδάσει, γιατί δεν ήταν εύκολο αν έμενες στον καταυλισμό να πας στο πανεπιστήμιο.

Αλλά ακόμη και έξω από τον καταυλισμό θεωρούνταν 'αόρατοι πολίτες'. Αν μπορούν να θεωρηθούν και πολίτες, γιατί ποτέ δεν τους δόθηκε το δικαίωμα να αποκτήσουν επίσημη ταυτότητα ή διαβατήριο. Είχαν μόνο την ταυτότητα από την UNRWA, αλλά δεν μπορούσαν να έχουν τίποτα στο όνομά τους, ακόμη μέχρι και σήμερα. Περίθαψη, δικαίωμα ψήφου φυσικά δεν είχαν. Ακόμη και το σχολείο ήταν της UNRWA, όχι του Λιβάνου. Δηλαδή, όλη η κοινωνία που έχει κατασκευαστεί εκεί είναι στην ουσία μέσα από την UNRWA.

[/Δηλαδή λειτουργεί σαν κάτι τελείως αυτόνομο και ξεχωριστό από το λιβανέζικο κράτος;](#)

Ναι, αλλά είναι υπό τον έλεγχό του. Δηλαδή εγώ με το ελληνικό μου διαβατήριο δεν μπορώ να μπω. Μόνο με την παλαιστινιακή ταυτότητα της UNRWA μπορείς να μπεις κανονικά. Δεν θέλουν να πάρουν την ευθύνη, γιατί θεωρείται ένα κομμάτι που ανά πάσα ώρα και στιγμή μπορεί να χτυπηθεί, και δεν θέλουν να ευθύνονται για τους Ευρωπαίους πολίτες. Και εκεί κάπως κολλάει ότι τους αντιμετωπίζουν σαν πολίτες δεύτερης κατηγορίας. Όταν λες ότι ένα μέρος δεν είναι ασφαλές για τον οποιονδήποτε και δεν παίρνω την ευθύνη, αλλά οι Παλαιστίνιοι να μείνουν εκεί, κάπως έτσι είναι.

Οπότε έμεναν στη Βηρυτό τότε. Και γύρω στο '80, οι σφαγές στη Σάμπρα και στη Σατίλα, που μπήκαν και οι Ισραηλινοί τότε μέσα. Ο μπαμπάς μου ήταν τότε φοιτητής στη Βηρυτό, αλλά είχαν επιστρέψει και έμεναν στον καταυλισμό. Αλλά επειδή έμεναν παλαιότερα στη Βηρυτό, είχε το δικαίωμα να πηγαίνοέρχεται στο πανεπιστήμιο. Ήταν μέσα στους φοιτητές, στην ομάδα των Παλαιστινίων που κατάφεραν να σπουδάσουν.

Τότε αποφάσισαν, σαν πιο νέοι, να κάνουν περιφρούρηση στον καταυλισμό και να τους ενημερώσουν να φύγουν αν γίνει κάποια εισβολή. Κάποιος μάλλον τότε αποκοιμήθηκε, δεν είχε το νου του, και έτσι έπιασαν τον μπαμπά μου οι Ισραηλινοί, και είναι η μόνη φορά στη ζωή του που επισκέφθηκε την Παλαιστίνη: όταν μπήκε φυλακή. Εκεί έκατσε περίπου 2 χρόνια.

[/Απλά τους φυλάκιζαν χωρίς κάποιο συγκεκριμένο λόγο;](#)

Όποιον έπιασαν, τον φυλάκιζαν. Από τη στιγμή που είσαι Παλαιστίνιος, φυλακίζεσαι αυτόματα. Δεν νομίζω ότι θα το σκεφτόντουσαν και διαφορετικά. Δηλαδή, και φοιτητής να τους έλεγε ότι ήταν και κοιμόταν σπίτι του, δεν θα τον πίστευαν. Αρκεί που ήταν Παλαιστίνιος.

Τότε μπήκε η Διεθνής Αμνηστία στη μέση και τους είπε ότι τα βασανιστήρια που κάνετε είναι απάνθρωπα και πρέπει να γίνει μια συμφωνία να απελευθερώσετε κάποιους ομήρους. Και τότε ο μπαμπάς μου έκανε αίτηση για βίζα στην Ελλάδα για να σπουδάσει, και έτσι ήρθε εδώ για σπουδές.

Φεύγοντας από τον Λίβανο, από τον καταυλισμό, δεν κατάφερε να πάρει τίποτα. Και αυτό που μου λέει είναι ότι το χειρότερο πράγμα που του κάνανε όταν τον έπιασαν ήταν ότι του έκαψαν όλα τα χαρτιά: ό,τι απολυτήρια λυκείου είχε, ταυτότητες, φωτογραφίες, οτιδήποτε αποδείκνυε την ύπαρξή του, το έκαψαν.

Οπότε δεν είχε και κάτι να πάρει μαζί του. Δηλαδή όταν τον ρώτησα: 'Εσύ τι θα έπαιρνες μαζί σου;'
Μου λέει: 'Τα πτυχία μου.' Γιατί στο μυαλό του αυτό ήταν η διέξοδος. Ήταν αυτό που τον έβγαλε από τον καταυλισμό και ήταν αυτό που θα του πρόσφερε ένα μέλλον.

Τον ρώτησα για φωτογραφίες, και μου είπε:
'Φωτογραφίες μπορείς να βγάλεις κι άλλες. Αλλά το πτυχίο, ειδικά αν είσαι Παλαιστίνιος, δεν θα στο δώσουν εύκολα ξανά.'

Ερχόμενος στην Ελλάδα, δεν μπορούσε να πάρει κάτι γιατί ήταν ήδη στη φυλακή. Και χαρακτηριστικά λέει:
'Πήγα για μια φορά στην πατρίδα μου και δεν κατάφερα να πάρω τίποτα, ούτε μια χούφτα άμμο.'
Και σκέψου να πας για πρώτη φορά στην πατρίδα σου και να δεχτείς εκεί βασανιστήρια.

Και όταν ήμασταν μικρά, μας ζωγράφιζε τον χάρτη και μας έλεγε:
'Δείτε, μοιάζει με αυτοκινητάκι'
Γιατί ήθελε να βρούμε τρόπους να το θυμόμαστε. Ήταν πολύ σημαντικό για εκείνον να ξέρουμε ποια ήταν τα όρια της πατρίδας μας πριν γίνει η κατοχή.

Τώρα θα σου πω τι έχω βρει εγώ από το δικό μου κομμάτι έρευνας.

Η πλειοψηφία του κόσμου, φεύγοντας από το σπίτι, πήρε το κλειδί. Πήραν φωτογραφίες, πήραν χαρτιά, ταυτότητες. Ήταν πράγματα που στο μυαλό τους ήταν αναγκαία. Δηλαδή ήθελαν το κλειδί για να ξαναμπούν στο σπίτι. Ήθελαν το κλειδί για να μπορέσουν να γυρίσουν πίσω στη χώρα.

Όταν περνούσες από τη φάση και συνειδητοποιούσες ότι δε θα γυρίσεις πίσω, το σπίτι γινόταν άλλα πράγματα.

Για παράδειγμα, η γιαγιά μου μαγείρευε ένα φαγητό το οποίο εμείς το λέμε μουζάνταρα. Είναι σαν φακόρυζο, πολύ απλό. Το οποίο είναι το φαγητό της αντίστασης, γιατί τότε ήταν φτωχοί και τους γέμιζε αυτό το φαγητό. Και τώρα όταν το μαγειρεύει, λέει 'τώρα είμαστε σπίτι'. Και έτσι πέρασε και στις θείες μου και σε εμάς αργότερα. Η μυρωδιά ή η διαδικασία του να καθίσει να το φτιάξει είναι το σπίτι.

Ή ακόμη και το λάδι τους θύμιζε Παλαιστίνη. Το φαγητό μουσάχαν (που είναι σαν ψητό κοτόπουλο με πολλά κρεμμύδια και ξηρούς καρπούς), επειδή έχει πολύ λάδι, ήταν το φαγητό που έφτιαχναν μετά τη συγκομιδή της ελιάς. Και πάλι η διαδικασία της συγκομιδής γινόταν συλλογικά, όλοι μαζί, και τραγουδούσαν παραδοσιακά τραγούδια. Ακόμη και σήμερα, όταν η γιαγιά μου το μαγειρεύει, τραγουδάει και νιώθει ότι βρίσκεται σπίτι.

Δεν είναι το διακοσμητικό, οι φωτογραφίες κτλ, είναι κάτι που είναι μέσα μας και μας έκανε να νιώθουμε σπίτι. Και αυτό το μετέφεραν και σε εμάς αργότερα. Δεν έχεις την ανάγκη να το δείξεις, αλλά έχεις τα σύμβολά σου. Είναι κάτι που νιώθεις ότι είναι σπίτι, δε το δείχνεις. παρόλο που η UNRWA τούς έφτιαξε ξεχωριστά δωμάτια μετά τον βομβαρδισμό του 2006, ξεχωριστά για κάθε Παλαιστίνιο, έμεναν πάλι όλοι μαζί.

Και εγώ η ίδια, όταν έφυγα για να σπουδάσω, μέσα στην Ελλάδα βέβαια, πήρα πράγματα που αισθανόμουν πιο μακριά μου, αλλά θα με φέρνανε πιο κοντά στην Παλαιστίνη. Π.χ. τη φωτογραφία της γιαγιάς μου από την Παλαιστίνη. Οπότε μια προέκταση αυτού είναι οι άνθρωποι που είναι μαζί σου.

Ακόμη και όταν έφυγε ένας από τους θείους μου, ήταν σαν να ράγιζε το καταφύγιο που είχαν χτίσει εδώ. Γι' αυτό μένουν όλοι μαζί, μεγάλες οικογένειες, όλοι μαζί. Και τα ξαδέρφια μου, που μένουν ακόμη στον καταυλισμό στο Λίβανο, παρόλο που η UNRWA τούς έφτιαξε ξεχωριστά δωμάτια μετά τον βομβαρδισμό του 2006, ξεχωριστά για κάθε Παλαιστίνιο, έμεναν πάλι όλοι μαζί.

Ευχαριστώ πάρα πολύ όλους τους συμμετέχοντες που δέχτηκαν να μοιραστούν μαζί μου τις ιστορίες τους